

תמ"ר

"תכנית ממירת היבחנות בחקר"

בלימודי היסטוריה בחמ"ד

תכנית חלופית ל-2 יחידות החובה

חוברת הנחיות ועזרי-הוראה למורה

בלהה גליקסברג

רחלי שיינר

מפמ"ר היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

מדריכה ארצית לחקר בהיסטוריה חמ"ד

מסמך מעודכן תש"ף

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס

02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>
כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>
אתר מינהל החמ"ד: <http://www.education.gov.il/hemed>
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

חלק א' – הנחיות כלליות

1. מהי תכנית תמ"ר?

תכנית תמ"ר מאפשרת לבתי ספר המעוניינים בכך, להמיר את בחינת הבגרות בשתי יחידות החובה בהיסטוריה, בלימוד על דרך החקר. ליבה של תכנית החקר הוא להפוך את התלמיד מ"לומד היסטוריה" להיסטוריון בעצמו, זאת הן על ידי הקניית **מיומנויות החקר** והתנסות בכתיבת **תלסקיט-חקר** או **עבודת חקר**. תכנית הלימודים במסגרת התכנית הינה מצומצמת יותר (ראו להלן), על מנת לאפשר למידה מעמיקה ו'חקרנית' יותר. התלמידים לומדים את תכנית הלימודים תוך הדגשת ההיבט המחקרי. התלמידים חוקרים נושא שבחרו תוך שימוש במיומנויות חקר כגון: שאלת שאלות, השערת השערות, איתור והערכת מקורות מידע, קריאת מקורות מידע ראשוניים ואקדמיים, הסקת מסקנות וכתיבת עבודה. התלמידים עושים שימוש בכלי מחקר מגוונים. מושם דגש גם על עבודת צוות ושיתוף פעולה בין התלמידים, המשלב למידה והוראת עמיתים. התהליך מלווה בהנחיה צמודה של מורה הכיתה במהלך השיעורים. התכנית מיועדת למורים בעלי מוטיבציה לסחוף את תלמידיהם אל תוך מסע של חקר, על האתגרים הכרוכים בו ועל הרווחים החשובים הטמונים בו. העבודות נכתבות בסביבת הקלאסרום, על כן בית הספר צריך לדאוג לסביבה טכנולוגית מתאימה.

יתרונות ההוראה בתכנית תמ"ר:

- אוטונומיה של המורה להעמקה בנושאים הקרובים לליבו
- היכולת להיענות לבקשות התלמידים להעמיק בנושאים הקרובים לליבם והרלוונטיים לחייהם

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>
כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>
אתר מינהל החמ"ד: <http://www.education.gov.il/hemed>
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך מינהל החינוך הדתי הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

- התלמידים מתנסים בלימוד מיומנויות חשיבה מסדר גבוה ובכתיבה אקדמית
- מירכז הוראת ההיסטוריה בבית הספר
- התלמידים נדרשים להשקעה רבה ולכן המקצוע תופס מקום רחב יותר בעולמם
- הצגת התוצרים לעיני ההורים ובמרחב בית הספר
- קרקע פורייה לשיתוף פעולה עם מקצועות נוספים, כמו: ספרות, לשון, אזרחות
- השפעה על לימודי היסטוריה בכיתות חט"ב

2. תוכנית הלימודים בתכנית תמ"ר ובחלוצי הערכה:

- התכנית בנויה על הערכה חלופית מלאה לשתי יחידות החובה. נושאי הלימוד הם בהיקף של כ- 60% מנושאי החובה המופיעים במסמך ההתאמות שפורסם ביוני 2017. [לתוכנית הלימודים בכיתה י' הקש כאן](#)
[לתוכנית הלימודים בכיתה י"א' הקש כאן](#)
- שעות ההוראה מוקדשות להוראת הנושאים המחייבים, תוך התבססות שוטפת על מקורות ראשוניים, וכן להקניית מיומנויות החקר וכתיבת עבודת החקר.

3. תנאי הסף להצטרפות בית ספר לתכנית תמ"ר:

1. הקצאת שעות על פי המתחייב בחוזר מנכ"ל: 3 ש"ש בשנה הראשונה ו-4 ש"ש בשנה השניה.
2. בית ספר 'ירוק' בטוהר הבחינות במהלך שלוש השנים האחרונות.
3. לביה"ס קיימת הכרה קבועה בציונים בית-ספריים.
4. לא היה שק"ד במהלך שלוש השנים האחרונות.

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>
כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>
אתר מינהל החמ"ד: <http://www.education.gov.il/hemed>
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

5. ממוצע ציוני הבגרות בהיסטוריה בביה"ס הוא מעל ציון 60 בשלוש השנים האחרונות.

תנאי הסף להצטרפות מורה לתכנית תמ"ר:

1. המורה המלמד הוא בעל רישיון הוראה בהיסטוריה והגיש לפחות שלוש פעמים לבחינת הבגרות.
2. המורה השתתף באחת מהשתלמויות המפמ"ר בהיסטוריה חמ"ד במהלך השנתיים האחרונות.
3. התחייבות המורים המלמדים בתכנית להשתתף בהשתלמות שתתקיים במהלך שנת הלימודים ע"י הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד.

חשוב להדגיש בהקשר זה, כי מורי תמ"ר מחויבים בהשתלמות חקר למורי תמ"ר של 30 שעות בכל אחת משלוש השנים הראשונות שלהם בהוראה במסגרת התכנית. מורה שלא ישתתף בהשתלמות השנתית, לא יוכל ללמד במסגרת תוכנית תמ"ר בשנה שלאחר מכן. על כן, חשוב שמנהלי בתי-הספר יתחשבו במורים אלו ויאפשרו להם מבחינה מערכתית לצאת להשתלמות של 30 שעות בשנה.

המורים המלמדים בתכנית תמ"ר החל משנתם הרביעית אינם מחויבים בהשתלמות מדי שנה, אך עליהם לעמוד בתנאי הסף של התכנית שהוא השתתפות בהשתלמות זו אחת לשנתיים.

4. נהלים וזמנים מחייבים בתוכנית תמ"ר

בשנה הראשונה: במסלול עבודת החקר יש לשלוח את הציון הסופי של השנה הראשונה עד סוף שנת הלימודים

(20.6.2020) למדריכה הארצית רחלי שיינר למייל Rachelish161@gmail.com

בשנה השנייה: התלמידים מגישים את הצעות החקר למורה. על המורה לשלוח מדגם של **שלוש** הצעות חקר בלבד לאישור המדריכה הארצית עד ליח' כסלו תש"פ (16.12.19) למייל: Rachelish161@gmail.com

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

<http://www.gov.il>: "שער הממשלה"
<http://www.education.gov.il>: כתובת אתר המשרד
<http://www.education.gov.il/hemed>: אתר מינהל החמ"ד
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך מינהל החינוך הדתי הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

(מוצע לשלוח הצעות חקר שיש לגביהן התלבטות). רק לאחר שהמדריכה תשלח אישור על 3 הצעות החקר המדגמיות יוכל המורה לאשר את שאר הצעות החקר בהתאם לקריטריונים. עם גמר סיומו של שלב זה בתהליך יוכלו התלמידים להתחיל בעבודתם.

לטופס אישור הצעות החקר [לחץ כאן](#)

על עבודות החקר ותלקיטי החקר להיות מוכנים ובדוקים על ידי המורה בהתאם למחוננים, עד לתאריך ט' אייר תש"פ 3.5.20. בתאריך זה ישלח המורה למדריכה הארצית במייל את ציוני כלל התלמידים בטבלה עם פירוט כלל מרכיבי הציון.

שימו לב! תאריך אחרון לשליחת ציוני עבודות החקר ותלקיטי החקר למדריכה הארצית למייל הוא - ט' אייר תש"פ 3.5.20.

לאחר שליחת ציוני עבודות החקר וציוני תלקיטי-החקר תיערך **בקרה מדגמית** בחלק מבתי הספר. בתי הספר יקבלו הודעה מהמדריכה הארצית אילו עבודות יישלחו למדגם הבקרה. יש לשים לב שאין לדווח על ציוני התלמידים לאגף הבחינות עד לסיום תהליך הבקרה המדגמית.

דיווח ציונים למרב"ד

הדיווח למרב"ד יעשה על פי הנחיות אגף א' במזכירות הפדגוגית. לקריאת ההנחיות [לחץ כאן](#)

ניתן ללמוד בשני מסלולים:

1. מסלול עבודת חקר:

בשנה הראשונה, על התלמיד לרכוש את מיומנויות החקר **לקריאה נוספת לחץ כאן**. לשם כך התלמיד יבנה לאורך השנה תלקיט, בו לפחות שלוש עבודות, המיישמות את המיומנויות על החומר הנלמד.

בשנה השנייה, על התלמיד לכתוב עבודת חקר רחבת היקף. על העבודה יינתן ציון על ידי המורה המלמד. בנוסף לכך תימשך הוראת נושאי הלימוד המחייבים.

בנוסף, ייערך **מבחן מסכם** על 50% מהחומר הנלמד במהלך השנתיים. המבחן יחובר על ידי המורה המלמד ויבדק על ידו, וציונו יהווה חלק מהציון הסופי של התלמיד.

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>
כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>
אתר מינהל החמ"ד: <http://www.education.gov.il/hemed>
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

- ציון הבגרות הסופי בהיסטוריה יהיה מורכב מציון התלמידאות של השנה הראשונה (15%), ציון התלמידאות של השנה השנייה (15%), מבחן מסכם (20%) והציון על עבודת החקר (50%).
- **שימו לב** שלא תתקיים יותר הערכת עמיתים בסוף השנה כפי שהיה, אלא המורה ייתן את ציוני עבודת החקר (שמהוות 50%), ותערך בקרה מדגמית בבתי ספר לאחר שליחת הציונים אל המדריכה.

דגשים להוראת עבודת החקר (שנה שניה של תכנית החקר):

- נושא העבודה הינו מתוך הנלמד בשנה השנייה של התכנית. המורה יבחר נושא רחב (למשל: שנות החמישים במדינת ישראל וכד') והתלמידים יבחרו נושא ממוקד מתוכו.
- העבודה מהווה 50% מן הציון הסופי של שתי היחידות בהיסטוריה.
- הצעת החקר יסודה **בשאלת חקר**: שאלה פורייה, תשובתה אינה פשוטה ואינה פשטנית, יש לה צדדים לכאן או לכאן.
- עבודת החקר יסודה **בהצעת חקר** מפורטת.
- עבודת החקר **אינה עבודה סיכומית**. לא ניתן, למשל, לסכם את מהלכו של מרד גטו ורשה, כעבודת חקר. אם הנושא הנבחר על ידי התלמיד הוא מרד גטו ורשה, עליו לשאול שאלת חקר, כגון – "באיזו מידה השפיע מרד גטו ורשה על מהלך המלחמה?" – שאלה שיש לה תשובות לכאן ולכאן.
- העבודה עצמה חייבת לכלול רפלקציה בדיון המסכם (ראו קישור למחווון להלן).
- בתום תהליך כתיבת העבודה, על התלמידים להכין פרזנטציה קצרה ולהציג את ממצאיהם לתלמידי הכיתה. (במפגש זה יתכן ויבקרו גם המדריכה ו/או המפמ"ר).
- היקף העבודה הוא 15-20 עמודי תוכן. העבודה בנויה על לפחות 5 פריטים ביבליוגרפים אקדמיים.
- כתיבת העבודה דורשת נסיעה לספרייה אקדמית. יש להיערך לכך בהתאם מראש.
- העבודה צריכה לעמוד בכללי כתיבת עבודה אקדמית כפי שנהוג במחלקות למדעי הרוח. לכללי כתיבה אקדמית **לחץ כאן**

[קישור למחווון המחודש לשנת תש"פ בקובץ המצורף](#)

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

<http://www.gov.il>: כתובת אתר "שער הממשלה"
<http://www.education.gov.il>: כתובת אתר המשרד
<http://www.education.gov.il/hemed>: אתר מינהל החמ"ד
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

2. מסלול תלקיט חקר

בשנה הראשונה והשניה, על התלמיד לרכוש את מיומנויות החקר. לשם כך התלמיד יבנה לאורך שנתיים אלו תלקיט ובו 10 עבודות (על פי המפתח המופיע בהמשך במסמך זה) המיישמות את המיומנויות על החומר הנלמד.

בנוסף, יערך **מבחן מסכם** על 50% מהחומר הנלמד. המבחן יחובר על ידי המורה המלמד ויבדק על ידו. ציון הבחינה יהיה חלק מהציון הסופי של התלמיד. בדומה לתוכנית הלימודים 'הרגילה', התוכנית נחלקת לארבעה פרקים מרכזיים.

- מסורת ומודרנה
- נאציזם ושואה
- מישוב למדינה
- מדינת ישראל

התכנית (בהיקף של כ- 60% מנושאי החובה) בנויה על הערכה חלופית מלאה לשתי יחידות החובה ושעות ההוראה תהיינה מוקדשות להוראת הנושאים המחייבים, תוך התבססות שוטפת על מקורות ראשוניים, מקורות משניים וכן על הקניית מיומנויות החקר וכתיבת עבודות. המורים המלמדים על פי תכנית זו, יידרשו לבנות תכנית עבודה דו-שנתית לכל אחד מארבעת הפרקים, ועל פיהם יכתבו התלמידים תיק עבודות.

יש לשלוח את תוכנית העבודה הדו שנתיית לאישור המדריכה הארצית עד לר"ח כסלו תש"פ (29.11.19)

בנוסף לתוכנית העבודה הדו שנתיית, יש לצרף את כל המטלות המרכיבות את התלקיט לשנה הקרובה לאישור המדריכה הארצית.

מבנה תלקיט החקר:

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

<http://www.gov.il>: כתובת אתר "שער הממשלה"
<http://www.education.gov.il>: כתובת אתר המשרד
<http://www.education.gov.il/hemed>: אתר מינהל החמ"ד
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך מינהל החינוך הדתי הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

במהלך הלימוד יתקיימו מספר אירועי ההערכה. על אמצעי ההערכה במהלך הפעלת התכנית להיות מגוונים ולכלול מטלות שונות הכוללות עבודה עצמית, מרכיבים יצירתיים, מטלות חשיבה והתייחסות למקורות היסטוריים שונים. מטלות ההערכה השונות אמורות לשקף לא רק את בקיאות התלמידים בנושאים שנלמדו אלא גם את המיומנויות שרכשו ואת כישורי החשיבה שהתפתחו במהלך הלמידה. מטלות ההערכה השונות לאורך תקופת הלימוד יכתבו על ידי מורי התכנית בהתאם למתווה מיומנויות שייקבע על ידי הפיקוח על הוראת המקצוע (להלן יפורט). מטלות ההערכה ישקפו תהליך של רכישת מיומנויות חקר ביניהן: שאלת שאלות, בחירת נושא, ניסוח שאלת חקר, איתור והערכת מקורות מידע שונים, ניתוח מקורות היסטוריים ומאמרים אקדמיים, שילוב מקורות וכתביה עזמאית, תכנון מהלך חקר, הצגת ידע ודיבור בפני קהל. כמו כן, יכתבו התלמידים רפלקציה במהלך עבודתם ובסיומה. מטלות ההערכה תתבצענה בזוגות או באופן יחידי. (ולא בקבוצות של מעל 2 תלמידים).

מטלות ההערכה המתוכננות לשנה הקרובה יוגשו לאישור המדריכה הארצית יחד עם תוכנית העבודה הדו שנתית. יש לצרף דף מטרות ברור המפרט גם את המטרות הדידקטיות של המטלה האמורה.

- במסגרת לימודי הפרק הראשון, **מסורת ומודרנה** - יתבצעו שלוש מטלות הערכה בהן יידרשו התלמידים למיומנויות חקר ראשוניות כגון ניסוח שאלות ושאלות חקר, ניתוח מקורות ראשוניים ומיזוג טקסטים.
- במסגרת לימודי הפרק השני, **נאציזם ושואה** - יתבצעו שלוש מטלות הערכה, בהן יידרשו התלמידים למיומנויות חקר נוספות כגון איתור והערכת מקורות מידע, ניתוח מגוון רחב של מקורות היסטוריים שונים קריאה ביקורתית של מאמר: הבנת הנקרא; מיומנות סיכום, הדגשה, זיהוי מגמת הכותב; הבחנה בין טענה לראיה וחשיבה ביקורתית.
- במסגרת לימודי הפרק השלישי, **מיישוב למדינה** - יתבצעו שתי מטלות הערכה, ובהן יידרשו התלמידים למיומנויות חקר נוספות כגון התמודדות עם מאמרים אקדמיים, שילוב מאמרים, כתיבה והסקת מסקנות באופן עצמאי על בסיס ידע היסטורי נרכש. השוואה מחקרית בין טענה מחקרית כללית לבין מקור ראשוני.
- במסגרת לימודי הפרק הרביעי, **מדינת ישראל** - יתבצעו שתי מטלות הערכה, ובהן יידרשו התלמידים למיומנויות חקר כגון תכנון חקר המבוסס על שאלת חקר, איתור מקורות מידע, כתיבה עצמאית והצגת הידע ועמידה מול קהל. כל מטלה תכלול גם שאלה יצירתית. בנוסף, התלמיד יגיש רפלקציה לכל מטלה.

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>
כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>
אתר מינהל החמ"ד: <http://www.education.gov.il/hemed>
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

התלקיט אמור לכלול עשר מטלות, כשלכל מטלה מצורף דף רפלקציה של התלמיד ומחווון של המורה המפרט את רכיבי הציון למטלה זו. כל עשר המטלות הנ"ל יבדקו בהתאם למחווון (מחווון לכל מטלה בנפרד). [קישור למחווון בדיקת מטלה בתיק העבודות לשנת תש"פ בקובץ המצורף](#).

עם סיום לימודי התכנית, ידווחו ציוני התלמיד על טופס אקסל (יש לפרט את שם העבודה והציון של התלמיד על פי החלוקה לעשר המטלות השונות + ציוני המבחן המסכם) ואלו ישלחו למדריכה הארצית. לאחר קבלת הציונים תיערך בקרה מדגמית של הפיקוח על הוראת ההיסטוריה בחמ"ד. לאחר אישור הבקרה ואישור מפמ"ר, ידווחו הציונים על ידי בית-הספר על גבי טופס 9588.

חלוקת הציון בין מרכיבי ההערכה השונים תהיה על פי הטבלה הבאה:

5%	מסורת ומודרנה מטלה 1
5%	מטלה 2
10%	מטלה 3
5%	חורבן וגבורה מטלה 1
5%	מטלה 2
10%	מטלה 3
10%	מישוב למדינה מטלה 1
10%	מטלה 2
10%	מדינת ישראל מטלה 1
10%	מטלה 2
20%	מבחן מסכם על 50% מהחומר הנלמד

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

<http://www.gov.il>: כתובת אתר "שער הממשלה"
<http://www.education.gov.il>: כתובת אתר המשרד
<http://www.education.gov.il/hemed>: אתר מינהל החמ"ד
E mail: bilhagl@education.gov.il

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

סיכום לוחות הזמנים המחייבים בתוכנית תמ"ר

לוח זמנים למסלול עבודת חקר		
הערות	מועד ההגשה	
	עד סוף שנת הלימודים כ"ח סיון תש"פ 20.6.20	שנה א': ציון סופי של שנה ראשונה של כל תלמיד
מומלץ לשלוח הצעות חקר שיש לגביהן התלבטות	עד י"ח כסליו תש"פ 16.12.19	שנה ב': שליחת מדגם של 3 הצעות חקר
יש לשלוח עד תאריך זה את ציוני עבודות החקר של כל התלמידים.	עד ט' אייר תש"פ 3.5.20	שנה ב': עבודות החקר מוכנות ובדוקות ע"י המורה בהתאם למחווין.

לוח זמנים למסלול תלקיט החקר		
הערות	מועד ההגשה	
תוכנית העבודה הדו שנתית תכלול את נושאי המטלות והמיומנויות הנלמדות בכל מטלה.	עד ר"ח כסלו תש"פ 29.11.19	שליחת תוכנית עבודה דו שנתית + כל המטלות המתוכננות לשנה הנוכחית.
יש לשלוח עד תאריך זה את ציוני התלקיטים של כל התלמידים עם פירוט הציונים במטלות השונות.	עד ט' אייר תש"פ 3.5.20	תלקיט החקר מוכן ובדוק ע"י המורה בהתאם למחווים.

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 9100201, טל' 02-5604119, פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>
 כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>
 אתר מינהל החמ"ד: <http://www.education.gov.il/hemed>
E mail: bilhagl@education.gov.il